

Долінчук І., Мартинюк С. Арт-терапія у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. *Вісник науково-дослідної лабораторії інклюзивної педагогіки «Спеціальна та інклюзивна освіта: теорія, методика, практика»* : матеріали 11-ої Всеукр. наук.-практ. конф, м. Умань, 10 квіт. 2025 р. С. 34–37.

Долінчук Ірина Олегівна
асистент кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Мартинюк Софія Андріївна
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 016 Спеціальна освіта
Житомирський державний університет імені Івана Франка

Арт-терапія у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами

Арт-терапія широко використовується у всьому світі завдяки своєму творчому підходу та високій ефективності. Спеціалісти послуговуються різноманітним методом та форм арт-терапевтичної роботи, що підходять як дорослим, так і дітям, сприяючи гармонізації та розвитку особистості. Оскільки сьогодні спостерігається тенденція до збільшення кількості осіб з особливими освітніми потребами, арт-терапія є тим універсальним методом, який буде доречним в роботі і з цією категорією дітей.

Дослідження Л.Г. Терлецької показують, що терапія мистецтвом дає можливість навчити дитину виражати почуття в соціально допустимій формі, розвивати емпатію та позитивні відчуття, сформувати відчуття внутрішнього контролю, посилити відчуття власної гідності. Авторка відмічає, що саме через творчість діти на практиці можуть позитивно сприймати себе: «Я успішний», «У мене все чудово виходить», «Я впораюся із власними труднощами» [6]. У системі роботи з особливими потребами застосовують різні методи арт-терапевтичної роботи, що спрямовані на активізацію спілкування, вираження своїх внутрішніх почуттів, розуміння емоційного стану, розвиток дрібної моторики, розширюють можливості справлятися з критичними ситуаціями, сприяють самовираженню, підвищенню рівня самооцінки, соціальній адаптації та успішній інтеграції в суспільство.

Зацікавленість дослідників методами арт-терапії розкривається через широкий спектр їх можливостей. Так, С.В. Березка визначав основні функції та механізми арт-терапії, проаналізував специфіку застосування різних арттерапевтичних методів у роботі з дітьми дошкільного віку із інтелектуальними порушеннями [1], Ю.Ю. Бугера розглядала проблему соціальної адаптації дітей з розладами спектру аутизму засобами казкотерапії [2]; О.А. Вовк досліджувала використання арт-терапевтичних методів на заняттях з метою сприяння соціалізації дітей з особливими освітніми потребами [3], В.А. Литвиненко вивчала особливості застосування арт-терапії в корекційно-педагогічній роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями [4], О.О. Мішкулинець проаналізувала можливості застосування арт-терапії в корекційній роботі з дітьми з особливими потребами [5].

Серед видів арт-терапії існує казкотерапія, ізотерапія, пісочна терапія, музикотерапія, танцювально-рухова терапія, кольоротерапія, фототерапія та ін. Одним же із найбільш популярних арт-терапевтичних методів в роботі з дітьми з особливими потребами є терапія засобами зображувальної діяльності. Техніки ізотерапії використовуються у роботі з дітьми, що мають підвищений рівень тривожності, РАС, затримку психічного розвитку, порушення мовлення. Терапія за допомогою малюнку здійснюється у формі спеціальних занять, де дітям пропонуються різні види діяльності:

- *предметно-тематичний тип діяльності*, де в основі зображень має бути людина у взаємодії з навколишнім світом (малюнки на тему «Моє улюблене заняття», «Моя родина»);
- *образно-символічний тип діяльності*, який передбачає малювання, що пов'язане з морально-психологічним аналізом понять «Добро» та «Зло», «Радість» та «Страх», що уособлюють образи уяви дитини;

Також хорошою практикою є вправи на розвиток образного сприймання, що базуються на принципі проєкції («Чарівні візерунки», «Каракулі»), відтворення у зображенні цілісного об'єкта та його осмислення («Малювання по крапках»), вправи з зображувальним матеріалом, що дозволяють зрозуміти особливості

тактильних відчуттів, знімають напругу(приміром, малювання пальцями, долоньками, предметами навколишнього середовища – губками, нитками, м'яким папером, зубною щіткою, тощо), експерименти з фарбами та пластиліном, завдання на спільну діяльність, що можуть охоплювати вищезгадані види діяльності, а також колективне малювання, яке спрямоване на адаптацію в середовищі однолітків (наприклад, налагодження взаємодії між дітьми з особливими освітніми потребами та однолітками в інклюзивному класі) та покращення стосунків у системі «батьки-діти».

При застосуванні арт-терапевтичних технік у роботу з дітьми з особливими освітніми потребами важливо враховувати індивідуальні особливості та характер порушень кожної дитини, забезпечити безпечне та підтримуюче середовище, що дозволить дитині почуватися комфортно та вільно у вираженні своїх почуттів.

1. Березка С.В. Особливості застосування арт-терапії в роботі з дошкільниками з порушенням інтелекту. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. № 2. С.208-213.
2. Бугера Ю.Ю. До проблеми соціальної адаптації дітей з розладами спектру аутизму засобами казкотерапії. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Серія: соціально-педагогічна. 2018. №31. С. 35-44.
3. Вовк О.А. Соціалізація дітей з особливими освітніми потребами методами арт-терапії. *Дитина з особливими потребами*. 2020. №3. С.22-25
4. Литвиненко В.А. Застосування арттерапії в логопедичній роботі з дошкільниками та молодшими школярами: навчально-методичний посібник. Суми: Вид-во : СумДПУ імені А.С. Макаренка. 2011. 112с.
5. Мішкулинець О.О. Використання арт-терапевтичних методик в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Психологія: теорія і практика*. 2028. № 2. С.76-89.
6. Терлецька Л.Г. Психологія здоров'я: арт-терапевтичні технології : навч. посіб. Київ : Вид. дім «Слово», 2016. 128 с.